

DEVOCIÓ I RELIGIOSITAT POPULAR: AUGE I DECLIVI DELS DIFERENTS SANTS PATRONS DE LA CIUTAT DE VIC (S. XI-XX)

JOAN ARIMANY I JUVENTENY

*Popular Worship and Religiosity:
the rise and fall of the different patron saints of the city of Vic (19th-20th centuries)*

L'elecció de sants protectors d'una ciutat o nucli de població era una decisió molt important en el passat. El patró o patrona, més enllà de la significació religiosa que tenia, esdevenia un símbol i un tret d'identitat que quedava incorporat a l'imaginari col·lectiu i a la cultura popular. Aquesta decisió, però, no era inamovible i podia variar amb el pas del temps. L'exemple de Vic i els seus patrons, la forma de triar-los i substituir-los, forma part del contingut d'aquest article.

Paraules clau: Sants patrons, religiositat popular, Vic, sant Llucià, sant Marcia, sant Just, sant Miquel dels Sants.

Choosing the patron saints of a city or a village was a very important decision in the past. The patrons became, beyond their religious significance, signs and symbols of identity incorporated into the collective imagination and popular culture. However, the decision was not immobile and could change over time. This article explores the example of the city of Vic and its patrons as well as the way in which they were chosen and replaced.

Keywords: Patron saints, popular religiosity, Vic, St. Llucià, St. Marcia, St. Just, St. Michael of the Saints.

1. Introducció

La nota històrica d'Eduard Junyent que acompanya una edició moderna dels goigs dedicats a sant Llucià i sant Marcia, antics patrons de Vic, conté la següent anotació: «En 1656 el Consell de la Ciutat insistia per a que els Sants Màrtirs fossin patrons de la Ciutat contra el parer del Capítol que havia fet elecció en favor de Sant Just».¹ Aquesta sola frase, ben suggeridora, era suficient per generar interès davant allò que presumia ser un conflicte sobre els sants que havien de ser considerats protectors de Vic; un fet gens menyspreable en ple segle XVII, ans al contrari, sinó ben carregat de significat en l'època de la religiositat barroca. Igualment, oferia l'oportunitat de constatar com es donava preferència a uns sants respecte a d'altres i com aquest fet es devia reproduir en diferents contextos i moments.

El Concili de Trento (1545-1563) va promoure la transformació del model litúrgic medieval. De les sessions tridentines en van sorgir diversos acords que, posteriorment, es van concretar en directrius signades pels successius pontífexs

---

1. Nota històrica d'Eduard Junyent a: *Goigs a lloança dels gloriosos Sants Llucià i Marcia, màrtirs, patrons de la ciutat de Vic*. Vic: Amics dels Goigs de Vic, núm. 50 [s.p.]

d'obligada aplicació a tot l'àmbit territorial catòlic. Aquesta nova reglamentació va tendir a la uniformització i a la unificació d'estils i rituals.²

Urbà VIII fou un pontífex força actiu en aquest sentit. Dos dels seus decrets feien referència als sants patrons i a les celebracions que se'ls dedicaven. Per una banda, el text *Super electione sanctorum in patronos a Sacra Rituum congregatio*, del 23 de març de 1630, reclamava la reducció dels sants patrons territorials, ja fossin de ciutats o de demarcacions territorials més grans: «Podran ser-ne elegits dos solament com a patrons, els quals tindran el títol de sants decretats per la Església públicament, no els que siguin solament beats (...) D'aquests, el poble haurà d'haver elegit per sufragi secret, mitjançant el consell general d'aquella ciutat o lloc, no solament per oficialisme, dels quals podran accedir —a ser patrons— per consens dels bisbes i clergues dels llocs».³ Per altra banda, la butlla *Universa per orbe*, del 13 de setembre de 1642, determinava quines havien de ser les festes de precepte i recomanava eliminar aquelles que s'havien instaurat per la força de la tradició local. Es produïa, d'aquesta manera, una reducció de dies festius i es determinava quines misses s'havien de celebrar amb major solemnitat adreçades als patrons principals.

Joan Bada afirma, en fer referència als temps anteriors al dictat vaticà, que «en aquells moments les festes de precepte, és a dir, amb obligació d'oïr missa i abstenir-se de treballar, eren, comptant-hi els cinquanta-dos diumenges, un centenar llarg de dies, si hi afegim els patrons de la ciutat, vila o poble i els patrons dels gremis. Això vol dir que els jornalers es quedaven sense jornal gairebé un terç dels dies de l'any, amb l'agreujant que quan algunes festes com l'Anunciació queien en temps de Quaresma o de Setmana Santa, cosa força freqüent, la festa es traslladava i amb ella la prohibició de treballar».⁴ Així, el Dret Canònic i per ordre d'Urbà VIII, per exemple, deixava de considerar la festa del patró del lloc com de precepte.⁵

Així, les dues directrius del pontífex Urbà pretenien posar ordre a una dinàmica que, en el transcurs dels temps, havia esdevingut complexa i dolosa per a la mateixa Església.

2. Els sants patrons: protectors celestials

Enric Moliné defineix 'patronatge' com la «protecció espiritual atribuïda, demanada o reconeguda a un sant».⁶ I el *Diccionari català-valencià-balear* d'A. M. Alcover i F. de B. Moll descriu, entre les diferents accepcions, que 'patró' significa «protector; qui té sota la seva protecció alguna persona, cosa, institució»; i, en el cas religiós, assenyalava que el significat és «el sant sota la invocació i protecció del

2. KAMEN, Henry. *Cambio cultural en la Sociedad del Siglo de Oro: Cataluña y Castilla, siglos XVI-XVII*. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1998, p. 95.

3. FERRARIS, Lucii. «Patroni sancti». A: *Bibliotheca canonica iuridica moralis theologicae nec non asctica polemica rudriscitica historica...* Paris: J. P. Migne, 1856, toms sextus, col. 181-186.

4. BADA, Joan. *Història del cristianisme a Catalunya*. Lleida / Vic: Pagès / Eumo, 2005, p. 102.

5. BRAUN, Josep. *Diccionari litúrgic*. Barcelona: Foment de la Pietat Catalana, 1925, p. 204.

6. MOLINÉ, Enric. «Patrocini». A: *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Claret, 2001, v. 3, p. 39.

qual està una església, un poble, una congregació, una persona, etc.».⁷ Aquesta interpretació, vinculada als sants des de l'antiguitat tardana, no provenia, segons Peter Brown,⁸ de la supervivència de les antigues divinitats paganes, sinó que reproduïa el model de relació entre els patrons romans, que practicaven l'evergetisme, amb els quals diversos membres de la plebs tenien una associació de client.⁹ Un exemple d'aquest fet, com ja va constatar Brown, apareix a la circular del bisbe Sever de Menorca en la qual anunciava la conversió dels jueus de Magona (Maó) arran de la presència de les relíquies de sant Esteve el febrer de l'any 418. En aquest document indica que aquests consideraven patró a Teodor, l'home més important de la ciutat que exercia diversos càrrecs civils, i els cristians «imploraven l'ajut de llur patró Esteve».¹⁰ En aquest cas, com diu Peter Brown, sant Esteve es va mostrar com un patró expert en l'art del *consens* i en la resolució de les tensions entre les estructures de poder i conflictes socials, esdevenint el *patronus communis*, «el patró de tots».¹¹

L'elecció d'un patró o patrona, d'un sant o una santa, amb identificació preferent amb un col·lectiu determinat —sigui segons un ofici compartit o per viure en un lloc determinat— era un fet de certa importància. La tradició ha anat consolidant, a través dels temps, la designació de sants o santes com a protectors celestials d'un territori determinat (país, diòcesi, comarca, subcomarca, ciutat o altres nuclis de població). Podia ser, com en molts casos, diferent al titular de la parròquia originària de la contrada. Les raons de l'elecció, però, podien ser ben diferents i degudes a fets relacionats amb el passat del lloc —a vegades de fonament llegendari— interpretable des d'un àmbit purament local. Així, els patrons, protectors i advocats defensors entraven a formar part de l'imaginari col·lectiu com a símbol d'identitat i de cohesió comunitària.

3. Els sants patrons d'època moderna a Vic

La tardor de 1656, el bisbe de la diòcesi, Francesc Crespi de Valldaura, va traslladar les decisions d'Urbà VIII als grups de poder de Vic. Aleshores va sorgir un tens debat entre el Consell, poder civil, i el Capítol de canonges de la Seu, poder eclesiàstic. En fou objecte la tria dels sants que s'havien de considerar patrons o protectors dels vigatans i intercessors celestials preferents. Els interlocutors de cada institució van exposar els seus sants predilectes i les raons per elevar-los a la important funció que se'ls encomanaria.

Fins a mitjan segle XVII, Vic bàsicament es movia en una dualitat de patronatges com, de fet, havia estat dividida la ciutat en dues jurisdiccions. Sense menys-

7. ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. «Patró». A: *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll, 1979, v. 8, p. 334-335.

8. BROWN, Peter. *The cult of the saints*. Chicago: The University of Chicago, 1981, p. 50-68.

9. «Client, a l'antiga Roma, home lliure que es posava sota la protecció d'un patró per mitjà d'un jurament de fidelitat hereditari. En canvi del suport al seu patró en activitats tant polítiques com privades, el client rebia protecció, assistència jurídica, diners, terres i ajuda alimentària». «Client». A: *Diccionari d'història universal Chambers*. Barcelona: Edicions 62, 2005, p. 233.

10. CONSENSI. *Correspondència amb sant Agustí*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1987, p. 47.

11. VEGEU BROWN, *op. cit.*, p. 105.

prear patrons de col·lectius concrets i altres figures de relleu per a determinats grups socials, la polèmica es va generar davant dues possibilitats d'elecció.

Per una banda, hi havia la devoció als anomenats Sants Màrtirs, Llucià i Marcià, dos suposats fills de l'Ausa romana que, havent exercit la nigromància, haurien abraçat el cristianisme per amor a una jove; aquesta conversió hauria provocat la venjança dels veïns pagans que els haurien cremat en una foguera el 26 d'octubre de l'any 255. Les seves relíquies, segons un relat llegendari,¹² s'haurien localitzat a mitjan segle XI a l'antiga capella de Sant Sadurní del nucli antic.

Per altra banda, es comptava amb sant Just, un frare llec que hipotèticament hauria viscut al Vic del segle X.¹³

3.1. L'opció civil: els Sants Màrtirs, Llucià i Marcià

La transcripció del martirologi d'Adó, utilitzat a la seu vigatana des de la segona meitat del segle X,¹⁴ ja situava els dos sants el 26 d'octubre i, després de fer referència a d'altres sants celebrats en aquesta data, esmentava «*In eodem die ... luciani et marciiani*»; o sigui: «En el mateix dia, sant Llucià i Marcià». Una referència semblant apareixia en el martirologi transcrit l'any 1061. Aquest document, però, conté una postil·la escrita al marge i relacionada amb dos signes semblants als asteriscs. En una lletra manuscrita menys acurada que, sense saber-se en quin moment es va escriure, sembla una de les primeres mencions al vigatanisme dels dos màrtirs i diu: «**Quorum corpora jacent in Villa Vici in Capella S. Saturnini, in Caxia, quae est retro Altare*».¹⁵ O sigui: «els cossos dels quals es troba a la Vila de Vic dins la capella de Sant Sadurní, en una caixa que hi ha darrera l'altar». Aquesta atribució i esment de les relíquies no es reproduïx en el martirologi¹⁶ escrit al segle XII; aquest fet permet suposar que l'anotació manuscrita en el document de 1061 és posterior. En canvi, i ja de forma definitiva, el martirologi utilitzat a la seu vigatana a partir del segle XIV i fins al XVI, en aquest cas com a transcripció del martirologi d'Usuard, en la data del 26 d'octubre i juntament amb els altres sants incorpora la següent dada: «*Eodem die sanctorum luciani et marciiani martirum quorum corpora iacent in villa vici in capella sancti saturnini*».¹⁷ És a dir: «El mateix dia dels sants Llucià i Marcià màrtirs els cossos dels quals jauen a la vila de Vic en la capella de Sant Sadurní».

La creença de la pàtria vigatana dels sants màrtirs Llucià i Marcià devia estar ja arrelada quan el bisbe Berenguer Saguàrdia, l'any 1326, els esmentava, juntament amb sant Just i sant Bernat Calbó, en demanar almoines per a les obres

12. ABEV «Llegenda àuria» Ms. 174. Tant la narració del suposat origen ausetà dels dos màrtirs com la troballa de les relíquies consten en aquesta versió vigatana de la *Llegenda àuria*.

13. RIPOLL, Jaume. *Documentos inéditos con que puede ilustrarse y comprobarse la historia del culto, que desde el siglo doce han tributado los Ausonenses á su paisano y patron S. Justo confessor, cuyas sagradas reliquias se veneran en el altar mayor de la Sta. Iglesia catedral de Vic*. Publicalos para gloria del Santo y emulación de la posteridad D.J.R.V. Vich: Ignacio Valls Impresor, 1827.

14. ABEV Ms. 128^A «Martirologi», f. 125.

15. ABEV Ms. 128^B «Martirologi», f. 105v.

16. ABEV Ms. 129 «Martirologi», f. 93v.

17. ABEV Ms. 130 «Martirologi», f. 75v.

del nou claustre de la seu; afirmava: «...*nec non sanctorum martirum Luciani et Marciani, qui in civitate praedicta fuerunt palma martirii coronatii (...) quorum corpora ibidem requiescunt, devotionis causa accesserint, annuatim singulis singulas quadragenas pro quaelibet horarum divini officii, quibus in ecclesia ipsa interfuerint*».¹⁸ És a dir: «...dels sants màrtirs Llucià i Marcià que a l'esmentada ciutat de Vic van ser coronats amb la palma del martiri (...) els cossos dels quals allà descansen, que van ser causa de devoció, cada quaranta hores anuals d'ofici diví, per als quals van estar vigents a la mateixa església».

Setze anys després, el 24 de maig de 1342, va succeir un fet que es va incorporar a l'imaginari relacionat amb les relíquies de sant Llucià i sant Marcià. El 24 de maig es van traslladar les relíquies dipositades des de l'urna original de fusta de roure a una altra de daurada, pagada pel vigatà Andreu Barrat. El fet prodigiós —a ulls dels protagonistes— fou que l'arca, tot i tenir la mateixa capacitat que l'anterior, va ser insuficient per acollir les cendres i es van haver de repartir col·locant-ne una part dins un saquet.¹⁹ Aquesta translació, estant absent el bisbe Galceran Sacosta, es va fer sota la responsabilitat de tres canonges del Capítol, Pere de Surriqueres, Berenguer Colomer i Pere Joan d'Avenc. El fet, diu mossèn Segimon Cunill, «abrandà més i més el fervor dels vigatans envers els seus gloriosos protectors»²⁰ i va passar a ser commemorat anualment el dilluns de Pentecosta.²¹ Antoni Vicent Domènec explica que aquesta translació va tenir lloc després de celebrar-se Capítol General al nou claustre de la catedral i per iniciativa seva, «...*atento, que los cuerpos de los bienaventurados martyres S. Luciano y Marciano no estaban con debida reverencia en su arca, por ser de madera, y pobre...*».²²

L'any 1386,²³ el reliquiari daurat seria substituït per una urna d'alabastre de factura plenament gòtica i que actualment és conservada al Museu Episcopal de Vic.²⁴ Segons la descripció de Segimon Cunill «l'única part visible es la de davant, presentant tot el conjunt dividit per tres diverses composicions; quiscuna d'elles se desenrotlla dins una hornacina trencada en sa part superior per unes belles arcuacions de calats gòtics lobulats, que arrenquen directament del fust o columneta que separa els assumptes historiats en sentit vertical».²⁵

Les tres composicions, segons Josep Bracons, són «la representació de tres episodis de la seva vida [dels sants Llucià i Marcià] tal com són descrits per la *Lle-*

18. Document esmentat a: VILLANUEVA, Jaume. *Viage literario á las iglesias de España*. Valencia: Imprenta de Oliveres, 1821, v. 7, p. 263, doc. VIII.

19. ORDEIG, Ramon. *Llegendes vigatanes*. Vic: EH, 1987, p. 41.

20. CUNILL, Segimon. «Els reliquiers de les cendres dels Sts. Mártirs II». *Butlletí de la Secció d'Excursions del Centre Excursionista de Vich*, època 2, núm. 2, p. 7.

21. SALARICH, Joaquín. *Vich: su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias*. Vich: Imp. de Soler Hermanos, 1854, p. 148.

22. DOMÈNEC, Antoni Vicent. *Historia general de los santos y varones illustres en santidad del Principado de Cataluña*. Girona: Gaspar Garrich, 1630, p. 198.

23. CUNILL, Segimon. «Els reliquiers de les cendres dels Sts. Mártirs I». *Butlletí de la Secció d'Excursions del Centre Excursionista de Vich*, època 1, núm. 23 (març de 1921), [s.p.].

24. Es tracta de la peça del Museu Episcopal de Vic catalogada com a MEV 10658.

25. CUNILL, «Els reliquiers de les cendres dels Sts. Mártirs I», *op. cit.*

genda àuria. Així, la primera escena (a l'esquerra) ens presenta Lluçia i Marcia fent ús de les arts diabòliques per temptar tan insistentment com infructuosa una donzella verge i casta. La segona escena (al centre) representa el moment en què Lluçia i Marcia, ja convertits al cristianisme, són conduïts davant el pretor Sabí, que els interroga i els condemna. A la tercera escena (a la dreta) s'hi veu la representació del martiri, en la qual trobem una anticipació de la fórmula iconogràfica que acabaria imposant-se per representar els sants màrtirs: lligats a una columna i entre flames».²⁶

El relat que suggereix aquestes representacions es troba en la documentació de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ms. 174) com a còpia local de la *Lle-genda àuria* de Jacopo da Varazze. El còdex conté la narració que atribueix l'origen de Lluçia i Marcia i la troballa de les seves restes a l'església de Sant Sadurní l'any 1051. Per aquest motiu ha estat molt citat pels autors que han tractat sobre els dos sants. Josep Gudiol considera que va ser escrit a la primera meitat del segle xv.²⁷ Jaume Massó i Torrents va fer una relació d'aquells sants que no es trobaven en els textos llatins de Jacopo da Varazze. Entre aquests hi ha els sants pròpiament catalans com «*sent Faliu de Gerona, sent Narsis, Sancta Eulalia de Barchinona e lo trobament del seu cors sent Bernat bisbe de Vich, sent Lucia e sent Marcia e lo trobament de lurs cossos, sent Cugat*», entre d'altres.²⁸ I l'esmentat Gudiol, a més, destaca la importància d'aquest manuscrit més enllà de l'àmbit estrictament literari: «fou l'inspirador dels qui donaven els assumptes que figuren en els nostres antics retaules, de manera que aquests constitueixen la millor il·lustració del text».²⁹

3.2. Sant Just, el patró defensat pels canonges

A finals del segle xii, en la còpia del martirologi d'Adó utilitzada a Vic, en la data del 28 de maig (V kalendes de juny) ja hi havia incorporada la celebració de la festa de sant Just: «*Et in vico ausone natalis sancti Iusti confessoris*».³⁰ O sigui: «I a Vic d'Osona el natalici de sant Just confessor».

Amb les mateixes paraules apareix al martirologi d'Usuard, de la mateixa catedral, del segle xiv.³¹

Aquesta devoció també devia estar establerta el 1326 quan el bisbe Berenguer Saguàrdia, al costat dels sants Lluçia i Marcia i de sant Bernat Calbó, esmenta: «...*Beati Iusti confessoris (...) quorum corpora ibidem requiescunt, devotionis causa accesserint, annuatim singulis singulas quadragenas pro quaelibet hora-*

26. BRACONS, Josep. «Urna de sant Lluçia i sant Marcia». A: *Museu Episcopal de Vic: guia de col·leccions*. Vic: Museu Episcopal de Vic / Bisbat de Vic / Ajuntament de Vic / Generalitat de Catalunya, 2003, p. 195.

27. GUDIOL, Josep. *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle xviii del Museu Episcopal de Vich*. Barcelona: Impr. de la Casa de Caritat, 1934, p. 181-183.

28. MASSÓ, Jaume. «Manuscrits catalans de Vich». *Revista de Bibliografia Catalana* (1902), p. 240-241.

29. GUDIOL, *Catàleg dels llibres...*, op. cit., p. 182.

30. ABEV Ms. 129 «Martirologi», f. 34.

31. ABEV Ms. 130 «Martirologi», f. 32.

rum divini officii, quibus in ecclesia ipsa interfuerint».³² És a dir: «el beat Just confessor (...) els cossos dels quals allà descansen, que van ser causa de devoció, cada quaranta hores anuals d'ofici diví, per als quals van estar vigents a la mateixa església».

Aleshores, sant Just tenia un altar propi en una capella lateral de la catedral de Vic, com consta en data de 1335. En el testament de Pere Oms, canonge i rector de l'església de Moià, que va establir diverses assignacions a l'església de Vic, diu: «*Capellam et altare sub invocatione beati Iusti confessoris cujus ossa sunt in Ecclesia praedicta et etiam posita in capella jam dicta super altare praedictum*».³³ A partir de 1448 el Capítol va establir la festa de sant Just de Vic, confessor, i es convocava a celebrar-la solemnement i anual el 28 de maig amb ofici, processó i octava major.³⁴

L'any 1607, els canonges del Capítol es van plantejar la supressió de la capella dedicada a sant Just dins la catedral, on hi havia les seves restes, i la col·locació del reliquiari a l'altar major: «peraque mes decentment y ab mes veneració estiga, y que en asso se fassen tots los ornamentals convinguen á fer...».³⁵

El 1660, el canonge Pere Ramis constata que l'urna, que ell mateix havia ajudat a costejar i que havia d'estotjar les relíquies de sant Just, ja estava llesta. Proposava fer el seu trasllat amb una festa dins la catedral i una processó per la ciutat «perque adames que seria mourer al poble á la devoció del Sant, per ser patró de tot lo bisbat», de fet considerava que s'havia de fer el mateix que quan s'havia traslladat l'urna amb les restes dels Sants Màrtirs Lluçia i Marcia. La solemne translació es va fer el primer diumenge de setembre d'aquell any.³⁶ Aquesta mateixa urna devia ser la que va veure Jaume Villanueva l'any 1806 quan indica que «*sobre el ara del altar mayor de la catedral hay una arca de plata, y dentro de ella otra de madera, en la cual estan depositadas las reliquias de S. Justo C.*». Villanueva no només va veure el continent sinó també el contingut i el va descriure tot dient que «*existen todas las canillas de brazos, piernas y muslos, que son de buen tamaño, y casi todos los huesos del cuerpo: la cabeza está dividida en varios trozos*».³⁷ Segons el canonge Jaume Ripoll, el reliquiari va desaparèixer el 1809 per la Guerra del Francès essent restituïda per una altra, de metall daurat, construïda pel barceloní Jaume Reniu, «*la cual si no puede competir con la de plata en valor, la excede en hermosura*»; va ser pagada per un devot del sant i les relíquies hi van ser dipositades el 2 de juny de 1827; l'endemà «*se expusieron á la veneracion del numeroso pueblo que concurrió atraído de la novedad y devoción*».³⁸

32. Document esmentat a: VILLANUEVA, Jaime. *Viage literario a las Iglesias de España*. València: Imprenta de Oliveres, 1821, vol. 7, p. 263, doc. VIII.

33. RIPOLL, *Documentos inéditos con...*, op. cit., p. 1-2.

34. *Església Catòlica. Missale Vicense 1496*. Ed. facsimilar reduïda, a cura de Francesc Xavier Altés i Aguiló. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2001, p. 79.

35. RIPOLL, *Documentos inéditos con...*, op. cit., p. 4.

36. *Idem*, p. 5.

37. VILLANUEVA, op. cit., v. 6, p. 110.

38. RIPOLL, *Documentos inéditos con...*, op. cit., p. 6.

3.3. Un episodi clau: els terratrèmols del segon quart del segle xv

La competència entre els Sants Màrtirs i sant Just va sorgir amb força durant el segon quart del segle xv quan semblava que el protagonisme dels primers, com a protectors celestials de Vic, era indiscutible. La preeminència de sant Lluç i sant Marcia va ser sensiblement afectada pels terratrèmols, entre 1427 i 1448, que es van sentir a Catalunya en diferents episodis.

Els fenòmens sísmics³⁹ es van deixar sentir, per primera vegada durant aquest període, el 3 de març de 1373 amb una sèrie de moviments que van tenir l'epicentre a la Ribagorça; aquest cas devia afectar, en certa mesura, a Vic i rodalies ja que va caldre restaurar el castell de Gurb que, entre d'altres afectacions, havia estat perjudicat per aquest terratrèmol.⁴⁰ Posteriorment, entre els mesos de març i juny de 1427 es van repetir els moviments; d'aquests, van ser especialment intensos els del 19 de març, amb epicentre a la zona d'Amer i Osor, els del 22 i 23 d'abril, que va provocar les primeres víctimes humanes, i el del 15 de maig, amb epicentre als voltants d'Olot, a la qual va afectar greument. Segons Olivera, Redondo, Lambert, Riera i Roca, «l'impacte social d'aquest terratrèmol va ser gran perquè hi va haver víctimes a causa del sisme», i afegeixen que «la documentació que s'ha conservat de Vic indica que la gent es troba molt espantada».⁴¹ Aleshores, els mateixos consellers de la ciutat de Vic consideraven que es tractava dels efectes de la ira de Déu provocada pels pecats de la gent i que calia mitigar.⁴² Diversos moviments es van repetir durant el mes de juny sense que hi hagués cap desperfecte d'importància tal com manifestaven els consellers de la ciutat en el sentit que «per sort la ciutat de Vic i les terres d'Osona no han patit enderrocs i no han perdut la collita gràcies a la intercessió de la Verge i dels sants màrtirs Lluç i Marcia».⁴³ Ramon Ordeig afirma que el 8 de maig de 1427 la població vigatana i de l'entorn va encomanar-se als seus protectors celestials: «Una solemne processó de rogatives, portant les relíquies dels sants màrtirs Lluç i Marcia, recorregué els somoguts carrers de la ciutat, mentre que es pregava per l'acabament del sinistre».⁴⁴ La intercessió dels dos sants devia tenir el seu efecte, a ulls dels fidels vigatans, com consta en acord del Consell de la ciutat de 6 de juliol de 1427: «Attanents la present ciutat ésser dotada de dos preciosos joells, ço és, dels gloriosos màrtirs sent Lluç e sent Marcia, los quals són stats intercessors entre nostro senyor Déu e tot lo pobla de aquesta ciutat en captar gràcia a ell axí de relevar los molt expeventables senyals de terrastrèmols e d'altres com encara de donarnos aygua als blats e a tots altres fruyts de la terra...».⁴⁵

La confiança es devia afeblir, però, quan l'església de sant Sadurní i, directament, la mateixa urna dels Sants Màrtirs, es van veure implicades en els efectes

39. Vegeu: OLIVERA, C. [et al.]. *Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut Cartogràfic de Catalunya, 2006.

40. OLIVERA, op. cit., p. 70.

41. *Idem*, p. 120.

42. *Idem*, p. 267, docs. 71, 73 i 74.

43. *Idem*, p. 272, doc. 88.

44. ORDEIG, Ramon. «Aspectes del segle xv vigatà segons els acords del Consell Municipal». *Ausa* [Vic], vol. 10 (1982), p. 17.

45. AMV, Llibre d'acord 1, 6 de juliol de 1427. Transcrit per ORDEIG, «Aspectes del segle xv...», op. cit., p. 17, nota marginal 21.

del moviment sísmic sentit a Vic el 2 de febrer de 1428. Aquest terratrèmol va tenir l'epicentre a la vall de Camprodon i Sant Joan de les Abadesses, la vall de Ribes i la vall de Bianya.⁴⁶ El canonge Ripoll assenyala que els desperfectes a l'església de Sant Sadurní i a l'urna dels Sants Màrtirs van ser les úniques incidències de les quals es té notícia, que considerava més aviat menors. Ripoll especifica que: «...no habiendo sufrido menoscabo alguno ni la iglesia catedral, poco apartada de la de S. Saturnino, ni la misma torre de la catedral que todavia subsiste, ni otra alguna de las capillas antiguas que aún subsisten no lejos de esta ciudad».⁴⁷ Malgrat això, la documentació de l'època esmenta: «...cum in civitate Vicens. In partita vocata de Montechateno quedam fuerit et sit edificata capella sub invocatione S. Saturnini intus quam... recondita sunt et conservantur corpora martirio combusta, et pulverizata gloriosorum SS. MM. Luciani et Marciani... Cum itaque dicta capella que propter terremotus maximos qui in dicta civitate et locis circumvicinis vigerunt, et caxia ubi corpora dictorum Martirum conservantur maxima indigeant reparatione, fueritque insuper pro augmentatione ipsius capelle quoddam pulcrum opus noviter inceptum...».⁴⁸

És a dir, «...com a la ciutat de Vic a la partida anomenada de Montcada, va ser edificada una capella sota l'advocació de S. Sadurní, dins de la qual eren recollides i conservades les cendres dels cossos dels sants màrtirs Lluç i Marcia... i com que la dita capella per causa dels grans terratrèmols que van tenir lloc en la dita ciutat i llocs del voltant, i la caixa on es conserven els cossos dels dits màrtirs necessiten una gran reparació, i també per acreixement de la dita capella va ser començada de nou una gran obra...». Precisament, Segimon Cunill, en descriure l'urna gòtica dels Sants Màrtirs d'aquella època indica que: «una inscripció conservada damunt d'un estret bastiment de fusta [...] dita urna, ab caràcters majúsculs de finals del XVI diu “Per antiqua urna de novo reparata”. Apar que aquesta llegenda fa referencia a la restauració que's feu de dita urna en 1435 ab motiu de uns desperfectes ocorreguts en la iglesia de St. Sadurní, y singularment en la caixa de les relíquies, motivats per un terratrèmol».⁴⁹

Així, com podia ser que els vigatans consideressin òptima la capacitat protectora dels Sants Màrtirs sobre la ciutat si el seu entorn més directe havia rebut les conseqüències més agressives? De fet, l'any 1430, els consellers de la ciutat van demanar subvencions per reformar i ampliar l'església de Sant Sadurní.⁵⁰ En el mateix sentit, el bisbe Jordi d'Ornós (1424-1445) va concedir, en data de 3 de juny de 1435, 40 dies d'indulgència per a qui col·laborés en les esmentades reformes.⁵¹

46. OLIVERA, op. cit., p. 135 i s.

47. RIPOLL, Jaume. *Documentos que pueden servir para ilustrar la historia de los temblores de tierra acaecidos en Cataluña á principios y mitad del siglo quince, de cuyo azote ó se vió enteramente libre ó esperimentó ligeros daños la ciudad de Vich por la intercesión de su hijo y patrono S. Justo*. Vic: Ignacio Valls, 1829, p. 5.

48. *Ibidem*.

49. CUNILL, «Els reliquiers de les cendres dels Sts. Mártirs I», op. cit. Cunill remet a: Arx. Cur. Ed. Litt. Justif. 1435-40 Fol. 4a.

50. AMV, Llibre d'acord 1, 24 de març de 1430. Esmentat per ORDEIG, «Aspectes del segle xv...», op. cit., a la nota marginal núm. 24.

51. RIPOLL, *Documentos que pueden servir...*, op. cit., p. 5.

Aquell període de terratrèmols va suposar, paradoxalment, l'empenta a favor de la devoció a sant Just. El 25 de maig de 1448 va tenir lloc el darrer dels terratrèmols de gran importància d'aquest període. L'epicentre es va situar, en aquesta ocasió, a la comarca del Vallès i els seus efectes van provocar l'ensorrament de la volta de l'església i de part del monestir de Santa Maria de l'Estany.⁵² Aleshores, els consellers de la ciutat es van fer ressò de la gran calamitat que relacionaven amb l'actitud poc pietosa de les persones, en data d'11 de novembre de 1448, dient: «Attanents los dits honorable consell que per los grans peccats qui regnen en los pobles signantment en aquells de la dita ciutat e terra de Osona per permissió divina gran temps ha passats han regnat grans flagells spacialment de terratrèmol. (...) E nostro senyor Déu, no volent sostanir tals celerats peccadors e blasfamadors de Déu, per convertir los peccadors hage permès un divendres a la miga nit, que era XXIII de maig prop passat, que fou fet un furtimal e molt expeventable terratrèmol».⁵³

La ciutat de Vic, però, tot i la proximitat del centre del moviment sísmic, va sortir indemne i els consellers prenen bona nota a partir d'allò que els demanaven el bisbe i Capítol catedralici: «E fins ací dels dits enderrochs e mort de persones aquesta ciutat ne sia stada preservada e fermeament se crega sia per la gran misericòrdia e pietat de nostre senyor Déu e per la advocació de la sua gloriosa mara e pregàries dels sants e santes de paradís e spacialment de mossèn sent Just, confessor, cors sant de aquesta seu. E per les dites consideracions los molt honorables vicari general en spiritual e temporal del senyor bisbe e capítol de Vich ab entranament e sabuda dels honorables consellers hagen ordenat que d'ací avant perpetual a XXVIII de maig cascun any sia feta festa e gran sollempnitat en la dita ciutat e parròquia de Vich del dit mossèn sent Just».⁵⁴

Així s'establia donar el màxim relleu a la data procurant que es fes festa laboral en tota la ciutat i parròquia de Vic.

El Consell de la ciutat recollia la decisió del bisbe Jordi d'Ornós que, en un document del 30 d'octubre de 1448 reproduït pel canonge Jaume Ripoll, establia la celebració d'una missa matinal el 28 de maig dedicada a sant Just ja que: «Per molts es creu de forma pietosa que l'esmentat sant, juntament amb d'altres sants, els quals creiem que a causa de la seva intercessió hem estat alliberats dels perills de terratrèmols establim que se celebri una missa matutina aquell dia a l'esmentat altar del beat Just amb l'ofici de terratrèmols que comença amb *Terra tremuit*, etc.».⁵⁵

La proximitat de la data del terratrèmol amb la festivitat del sant —el 28 de maig— i la satisfactòria superació del tràngol devia aconsellar la seva invocació com a més propícia en casos de moviments sísmics. Des d'aquell moment, sant Just va passar a ser el protector de la ciutat de Vic en casos de tremolors de terra.

52. PLADEVALL, Antoni. «L'Estany. Santa Maria de l'Estany». A: *Catalunya romànica*. Vol. 2 (El Bages). Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984, p. 214.

53. AMV, I Llibre d'acords 1 (11 de novembre de 1448). Transcrit a: ORDEIG, «Aspectes del segle xv...», *op. cit.*, p. 18-19.

54. *Ibidem*.

55. RIPOLL, *Documentos inéditos con...*, *op. cit.*, p. 2.

La devoció a sant Just, d'aquesta manera, va tenir un aspecte que el distingia per damunt dels sants celestials: la seva protecció sobre els terratrèmols. Enrique Flórez comentava que la relació entre sant Just i els terratrèmols es podia deure a algun fet ocorregut en vida del sant: «...*pues si viviendo obtuvo tranquilidad en tiempos de terremoto, por interponerse con Dios mediante algun suceso público, era muy consiguiente que, después de venerarle como bienaventurado, imploraran su patrocinio en otra semejante tribulación de moverse la tierra; y que lo hicieron así, y por su oración lograron librarse del peligro, lo dice la citada oración secreta: Ejus prece a terraemotus concussionem pie liberatos nos esse credimus*».⁵⁶

Cal tenir en compte, també, la tipologia dels diferents miracles que Antoni Vicenç Domènec va atribuir a les restes de sant Just —caiguda d'un mur damunt el sepulcre i damunt una llàntia encesa sense produir cap desperfecte així com el moviment inexplicable dels seus ossos dins el reliquiari—;⁵⁷ és possible que els tres fets apuntats pel frare dominicà s'associessin, imaginàriament, al fenomen dels terratrèmols i a la resistència del sant sobre ells.

L'especialització de les propietats teúrgiques de sant Just per a la protecció contra els terratrèmols seria la seva sort temporal però la desgràcia a llarg termini. Després del període de màxima incidència sísmica esdevinguda la primera meitat del segle xv el territori vigatà i osonenc ja no seria afectat per cap altre moviment sísmic d'importància i no hauria estat necessària la seva invocació. Possiblement per aquesta raó, temps després, al sant se li va canviar l'especialització i va passar a ser reclamat en casos d'excés de pluja.

3.4. La controvèrsia de 1656

El 30 d'octubre de 1656, el bisbe Francesc Crespí de Valldaura es va reunir amb el Capítol catedralici i, entre d'altres qüestions, els exposava el següent: «Que en temps de Urbano VIII isque [...] onque extingüés totas la festas que eran de precepto excepti la de la Concepció, dels Apòstols y del Patró de la Igle [església]».⁵⁸ És a dir, que només es podien mantenir les festes del patró del lloc a part d'aquelles d'abast general i, consegüentment, el prelat reclamava una decisió sobre quin patró s'acceptava com a principal. L'endemà, el Capítol donava resposta:

«...esta Iglesia per tradición antigua ya te elegit Patró que es lo gloriós St. Just conforme se posa en la col·lecta de [...] y ha reso particular en la sua jornada que y a 28 de Maig y missa particular en lo missal de Vich y que axi lo Capítol no te que fer elecció suposat que ya te patró». Igualment, el capítol feia constar que els havia arribat informació «que la Ciutat hi havia feta una instancia ques servís sa señoria de que anomenas los gloriosos Martirs per patrons de la Ciutat per ser naturals della».⁵⁹

56. FLÓREZ, Enrique. *España sagrada*. Guadarrama: Ed. Agustiniana, 2008, vol. 28, p. 252.

57. DOMÈNEC, *op. cit.*, p. 112.

58. ACV 57/60, f. 75r-76v.

59. ACV 57/60, f. 76r-77v.

I demanaven al bisbe la seva màxima atenció a aquest aspecte.

En efecte, el mateix dia, el Consell de la ciutat es feia ressò de la qüestió plantejada pel bisbe i emetien una resposta a favor dels Sants Màrtirs Llucià i Marcià:

«...que esta ciutat té per vertaders patrons los gloriosos martyrs St Lucìa y st Marca; per los quals continuamente reb infinitas gratias de sa divina Magest posen escrit suplicant al sr. Bisbe sia servit manar posar estos [...] de dits sants martyrs en patrons desta ciutat. Y que perso se fasse memorial de les moltes mercès ha rebudas esta ciutat y diócesis y reb cada l die de sa divina Magestad per la intercessió de dits II martyrs, y de la nostra devotio que tota la gent desta ciutat y diócesis te... a dits sants martyrs, lo qual obliga supplicar a su senyoria Ilustríssima sia servit elegir en patrons de esta ciutat los dits sants martyrs Lluçia y Martia y com nos pugues obtenir esta gràcia de sa illustrissima sien servits los srs. Consellers tornarne tenir Consell perquè puga esta ciutat fer novas supplicacions per obtenir...intent».⁶⁰

Per la seva banda, el Capítol catedralici, en data del 3 de novembre, es reafirmava en la seva opinió emesa anteriorment:

«...que no-s pot donar lloc de fer electió de altre patró tenint per tradició tant antigua de que lo gloriós St. Just sia patró d'esta Iglesia conforme se posa en la col·lecta y havent rebudas tantas mercès en las necessitats se ha offeridas conforme consta en lo missal vigatà que ha missa propia del gloriós St. Just que comença Terra tremmit et quierescit i en temps de moltas ayguas se ha invocat lo gloriós St. y que insegnint lo tenor del breu que diu que eligant y no havent-hi altre patró no-s pot haver electió de ques [fa] molta admiració de que vulla la Ciutat treure de la Iglesia lo gloriós St. Just y posar-hi los gloriosos martyrs St. Lucìa y Marcià de hont ne faria grans confusions».⁶¹

El Capítol feia referència a l'ofici que s'adreçava anualment a sant Just en la seva festivitat i que recordava com, suposadament, havia salvat la ciutat en el terratrèmol de 1448.

El 10 del mateix mes, el Capítol insistia amb l'aportació de proves documentals que donaven suport a l'opció de sant Just:

«Lo canonge Mas ha feta relació de com havia mirat en los llibres vells del Arxiu sis trobaria alguna noticia que fore la causa que trasladessen lo cos del gloriós St. Just y aquell posassen a l'altar major y en la col·lecta lo anomenassen per patró d'esta Iglesia y en lo martirologi vell se ha trobat se celebra en esta Iglesia tots lo anys la sua festivitat a 28 de Maig y diu "in vico ausenensi Sti. Justi confessoris" y en la mateixa jornada se ha trobat lo reso y en lo missal vigatà y ha missa propia de St. Just, y comensa lo introit de la missa "Terra tremuit et quiescit" y se posa esta missa en temps y havia molts terremotos en esta Ciutat de hont se infereix que per eixa tradició se troba lo pongueren per patró d'esta Iglesia y fins avuy no se ha trobada altra noticia del gloriós S. Just.»

60. AMV, I Llibre d'acords, 20, f. 131v.

61. ACV arm. 57/90, f.77v-r.

Finalment, tot seguit, es tornava a subratllar que aquella havia de ser la tria de patró i que els seus representants «...anaren a fer sabidor al Sr. Bisbe de com Vsa. ya tenia presa resolució per la tradició tant antigua y ha en esta Iglesia de com tenían per patró della St. Just y que axí no tenían de fer electio de altra patró y que lo cos del gloriós St. Just esta en lo altar y en la col·lecta se posa anomenant lo patró d'esta Iglesia».⁶²

No consta anotada la resolució definitiva del bisbe vigatà en aquesta qüestió dels patrons de la ciutat, però tots els indicis permeten suposar que va ser fruit d'un pacte. Els Sants Màrtirs passaven a ser patrons vigatans, recollint l'essència del document d'Urbà VIII que posava l'elecció en mans dels ciutadans; a canvi, sant Just seria acceptat com a patró de tota la diòcesi. Els fets que van passar poc temps després corroboren la idea de l'acord. L'any següent, el 1657, el canonge Ramis i el ciutadà Brunell es disposaven a construir una urna de plata per als Sants Màrtirs en allò que sembla un gest de concòrdia. Aquests proposaven que: «Se haura de fer la translació y se poria fer lo dia fan la festa gloriosos Martirs que es la segona festa de Pascua de l esperit St.».⁶³

Aquesta proposta no va aconseguir contesta del Capítol que, malgrat tot, possiblement no l'acabava de veure de bon grat. El canonge va emetre una nova reclamació que, en aquesta ocasió, va rebre la seva corresponent resposta en data de 24 de maig:

«...lo canonge Ramis ha proposat que la Caxa de plata la qual te de servir per las reliquias dels gloriosos Martirs esta ya acabada y que axí suplica a Vsa. prenga resolucio com se haura de fer la translacio sis fara en la Pietat , o, en la Cathedral y per quin dia se haura de fer y se ha resolt que sia la translacio lo diumenge de la Trinitat que despres de matines se vaya ab professo a serrar las reliquias dels gloriosos martyrs y estas estiga en lo altar mayor tot lo offici y a vespres lo Sr. Bisbe poria fer la translacio y fer sabidors als Srs. consellers per a que assistescan en la Igta. quant lo Sr. Bisbe fara la translacio y despres en la professo se fara per Ciutat ahont assistiran todas las religions y tornará las reliquias a la Pietat posades en la caxa de plata preposa consultar ab lo Sr. Bisbe u per est effecte aniran los Canonges Ramos y Mas per a representar a su Ilma. y si li estara be de vestirse de Pontifical per a fer eixa functio y ell repongue que faria la translacio y eixa resposta se referi en Capitol».⁶⁴

El desenvolupament de la translació va resultar menys plàcida d'allò que es podia esperar. El Capítol catedralici va aprofitar l'esdeveniment per mostrar la seva capacitat decisòria —i qui sap si amb resposta airada— sobre el desenvolupament dels afers relacionats amb les relíquies dels Sants Màrtirs, amb el consegüent enuig del Consell de la ciutat. Així es desprèn de la crònica anotada en la documentació del capítol catedralici:

«...lo Canonge Ramis ha feta relacio de com era anat en Companya de lo Canonge Mas y havia donades las gracias al Sr. Bisbe de que su Mma. Fassa la

62. ACV arm. 57/90, f. 78v.

63. ACV 57/60, f. 103v-r.

64. ACV 57/60, f. 114v-r.

translacio de las reliquias dels gloriosos martirs St. Lluçia y Marcià a la caixa de plata revestit de Pontifical diumenge dia de la Trinitat en la Cathedral després de completas y que després de haver feta la translacio se fara la professo general per Ciutat ab assistencia de todas las religions y de los Srs. Consellers y se tornara las reliquias a la Pietat y de todas las functions te de ser lo Sr. Bisbe de part de Vsa. se li han donades las gracias de que resta dit Sr. Bisbe molt agraït. Y continuat la conversacio lo Sr. Bisbe digue que tenia presentit de que la Ciutat estave quexosa que Vsa. no hagues enviada embaxada als Srs. Consellers per dos Capitulars pera fer los sabidors de la translacio se volia fer dels gloriosos martirs y que han dir los Srs. Consellers que quant se haura de fer una ambaxada enviaran lo veguer al Sr. Ardiaca o al President del Capítol y com may se haya praticat sino que per pregarias , o professons, se envie lo porter de Vsa. per a fer los sabidors de las resolucions pren Vsa. en eixa materia den Vsa. prevenir asso antes en que noy haya empenyo per una part y per altre. Y se ha resolt que se estiga en la consuetut de enviar lo porter pera fer sabidors als Consellers quant se faran pregarias, o, professons y en cas que la Ciutat un veguer lo President lo hoyga y no se li torne resposta que no envien la ambaxada conforme la tenen de enviar».⁶⁵

Es consumava, d'aquesta manera, l'apropiació simbòlica de la figura dels nous patrons per part dels representants de la seu vigatana amb la corresponent imposició com a patrons ciutadans.

La devoció per sant Just era mantinguda i expressada com a patró propi de l'església vigatana. Se celebrava, normalment, el dia de la seva festa o en data aproximada i es duïen les seves relíquies en processó. L'any 1658, per exemple, consta la següent petició:

«...lo Canonge Damians ha proposat que las lletanias son en la setmana que entraré y que en lo dimars se es done la festivitat de St. Just patró desta Iglesia y que en la professo encara que se fassa de las lletanias se pode aportar las reliquias de St. Just u ques visiten las Iglas de la Pietat, Sta. Clara y Mercè y se ha resolt que en los tres dias se visiten las Iglas de la Pietat, Sta. Clara y demas de la Merce y que en la professo del dimars se aporten las reliquias de St. Just y que en la Iгла. De St. Just se cante la Antiphona y Oracio del St. U després en la Iгла de St. Just comence la lletania y se vaya continuant en cantar fins a la Seu».⁶⁶

3.4.1. Les especialitats celestials contraposades

Més enllà de la controvèrsia de mitjan segle XVII, és constatable el caràcter oposat, en relació a la seva especialitat d'invocació, que els vigatans atribuïren a les dues opcions de patronatge.

Per una banda, com detalla Francesc Poquí, les relíquies dels Sants Màrtirs havien intervingut per obtenir el benefici de la pluja durant el segle XVII, especial-

65. ACV 57/60, f. 119v.

66. ACV 57/60, f. 90v-r.

ment quan eren conduïdes al santuari de la Mare de Déu de la Gleva a l'actual municipi de les Masies de Voltregà.⁶⁷

Per altra banda, sant Just era reclamat per la serena i en moments d'excés d'aigua. En aquest sentit, Valeri Serra i Boldú en el seu *Calendari Folkloric d'Urgell*, escrit la segona dècada del segle XX, contemplava la diada del 28 de maig com la festa, entre d'altres, de Sant Just fill de Vic del qual deia que «és invocat quan perillen les collites per massa pluja».⁶⁸ Aquesta nova especialitat ja és documentada el segle XVIII en textos també recollits pel canonge Ripoll. Precisament, el 23 de maig de 1736 els procuradors de Sant Isidre, congregació que devia aplegar la pagesia, fan instància al Capítol catedralici «per rogatives per sol perque las plujs continuas apar que mallogran la cullita» i que «se trega en professó acostumada S. Just».⁶⁹ Igualment, el 8 de maig de 1763 quedava constància que els procuradors de Sant Isidre «havian acudit instant pregarias per sol» i afegeix que «se resolgué que en las missas se digués la collecta *pro serenitate*, y el lo chor las preces acostumadas», i el 16 de maig següent, després de la insistència dels procuradors, «se resolgué tenir estació conforme estil: y renovantlas per traurer S. Just. Perque la necessitat insta, se resolgué traurerlo lo endemà al matí dia 20, y que se participás y se convidás segons estil al Sr. Bisbe, al Ajuntament u al poble ab campaneta».⁷⁰

El canonge Ripoll, en fer una relació de les relíquies venerades a la catedral vigatana, fa constar: «També el cos de sant Just, confessor i patró d'aquesta església, guardat en un altre reliquiari de plata, el qual és invocat per a que torni el temps serè».⁷¹

Malgrat tot, en uns goigs reimpresos el 1835 però que podrien ser del darrer terç del segle XVIII,⁷² encara recordava la intercessió del sant en moments de terratrèmol.⁷³

En una redacció posterior d'uns goigs, editats el 1874, la relació entre sant Just i els terratrèmols havia passat a un segon terme i era situada a un mateix nivell que d'altres invocacions. Estava però molt més destacada la seva capacitat per calmar les pluges excessives.⁷⁴

67. POQUÍ, Francisco. *Gleba de discursos, en excelencias de la gleba de oro Maria; baxo la invocacions de la Gleba. Coronada de muchos favores; gracias, y milagros, para consuelo de sus devotos*. Barcelona: Joseph Llopis Impressor, 1692, p. 321-227.

68. SERRA, Valeri. *Calendari folklòric d'Urgell*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1981 (1a ed. 1914), p. 160.

69. RIPOLL, *Documentos inéditos con...*, op. cit., p. 5.

70. *Idem*, p. 6.

71. Ripoll, Jaume. *Breve sumario de las sagradas reliquias que se guardan y veneran en la santa Iglesia catedral de Vich*. Publicale D.J.R.V. con algunos documentos que pueden ilustrar su historia. Vic: Ignacio Valls, 1832, p. 2.

72. Els goigs en qüestió porten anotat «impresos a Vich per Joseph Tolosa sens expressió de any». La família Tolosa, d'impressors vigatans, va començar a exercir amb Josep Antoni Tolosa el 1762 i ho féu fins a final de segle. Font: LLANAS, Manuel. *L'edició a Catalunya: el segle XVIII*. Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya, 2003, p. 181-183. Evidentment, en la reimpressió de 1835, almenys la capçalera va ser actualitzada segons la data de 1809 que hi consta.

73. *Goigs del gloriós Sant Just confessor, patró y natural de la ciutat de Vich, las reliquias del qual se veneran en la iglesia catedral, ahont están collocadas en una arca de metal daurat, que en 1809 era de plata*. Vic: Ignasi Valls, 1835.

74. *Goigs en honor del gloriós sant Just antich patró del bisbat de Vich*. Vic: Imp. de la Viuda y Fill de J. Valls, 1874.

La pèrdua del patronatge ciutadà de sant Just el va disposar a ser desplaçat i considerat patró territorial de tota la diòcesi de Vic. Ja se'l considerava així l'any 1660 —només quatre anys després de la controvèrsia— quan el Capítol catedralici tractava la translació de les restes de sant Just a l'arca de plata pagada pel canonge Ramis.⁷⁵ Ho seria fins al 1868. Aleshores, arran de la reforma de festius que el Govern espanyol havia sol·licitat al Vaticà l'any anterior, s'establia que cada bisbat només podia venerar un patró principal, la diada del qual es marcaria com a festa laboral, i que aquest havia de ser designat per la Santa Seu.⁷⁶ Davant aquesta decisió, el bisbe Antoni Lluís Jordà, el 6 d'octubre de 1867, afirmava que:

«...siendo el Patrono de esta diócesis San Justo confesor, y autorizando el Decreto Pontificio el exponer las dudas que pueden ofrecerse a los Prelados, hemos acudido al efecto á la Santa Sede y esperamos la resolución, que os participaremos luego de su recibo».⁷⁷

Curiosament, la proposta aportada des del bisbat vigatà no va ser de mantenir sant Just, sinó de nomenar sant Joan Baptista. El bisbe feia petició de la forma següent:

«Que en la Diócesis ha de haber un Patrono principal cuya fiesta obligue con los dos preceptos, y á este fin pedimos al Sumo Pontífice que, dispensando las formalidades de derecho, designase Patrono de la Diócesis vicense al glorioso S. Juan Bautista en la fiesta de su Natividad, y el Sumo Pontífice ha accedido benígnamente á nuestras súplicas.»

Seguidament afirmava:

«...grande es nuestra satisfacción al poner nuestro Obispado bajo el patrocinio de un Santo de cuyas glorias el mismo Dios ha sido pregonero, asegurándonos que entre los hijos de mujeres no ha nacido ninguno mayor que Juan Bautista»

S'havia fet per diverses raons, entre les quals:

«Para que no se pierda fiesta tan popular en todo el Obispado, hemos suplicado también al Romano Pontífice que nombrase Patrono de la Diócesis un Santo cuya concepción anunciaron los ángeles y cuyas glorias publicaron los que antes eran mudos.»⁷⁸

Finalment, la resolució pontificia de Pius IX dictava:

«...por Patrono Principal de esa Diócesis al expresado San Juan Bautista, y ha concedido que ser conserve ten toda la Diócesis la fiesta de su Natividad con doble precepto de oír misa y abstenerse de trabajos serviles».

75. ACV arm. 57/61, f. 50r-51v.

76. Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic, núm. 503 (30 de juliol de 1867), p. 57.

77. Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic, núm. 510 (3-10 d'octubre de 1867), p. 200.

78. Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic, núm. 530 (30 d'abril de 1868), p. 239-241.

I, encara, una nota complementària desterrava definitivament el patronatge de sant Just:

«Debe darse por no puesta la cruz en el dia de S. Justo y publíquese que no es dia festivo, debiéndose aplicar la misa pro populo aquellos que están á ello obligados.»⁷⁹

En conseqüència, a la capçalera de l'edició dels seus goigs, impresos el 1874, ja anunciava que es tractava de l'«antich patró del bisbat de Vich».⁸⁰

3.5. Dels Sants Màrtirs a sant Miquel dels Sants

La mateixa tendència històrica acabaria afectant els patrons tradicionals de Vic, sorgits del conflicte de 1656. Els nous temps demanaven nous patrons. Aquesta era la tendència en el context de l'Església barroca. Henry Kamen⁸¹ esmenta com «a l'època de la Contrareforma, la mateixa Església oficial va presentar sants per tal que fossin considerats a partir del nou instrument de la canonització (...) Amb tot, els nous canonitzats, tot i ser molt ben acceptats en el panteó, s'hi trobaven només pel fet d'haver passat les proves i podien ser expulsats amb facilitat si no es mostraven més efectius que els antics sants». Aquesta promoció, lligada a l'acció dels ordes religiosos a favor dels seus sants, va anar parella amb la revisió del calendari que «va representar no només una tendència cap un calendari universal estàndard per a l'església catòlica, sinó també, allò que és bastant obvi, la introducció de sants universals». Kamen, també, considera que «va ser un aspecte bàsic del culte el fet que un sant hagués de ser local». I en un sentit semblant, Ricard Torrents afirma que «la cultura urbana del Barroc havia intensificat a Vic, seguint un procés general de l'època, el culte dels patrons locals, amb la funció de reforçar els llaços d'identitat dels ciutadans entre ells i els de radiació en el lloc de llur existència».⁸²

Sant Miquel dels Sants, d'acord amb la tendència apuntada, com a fill indiscutible de Vic, trinitari i canonitzat segons la norma, tenia el camí planer per imposar-se damunt dels anteriors patrons. La beatificació de Miquel Argemir i Mitjà, (Vic, 29 de setembre de 1591 - Valladolid, 10 d'abril de 1625), el 1779, va coincidir amb l'època en què l'origen local de sant Llucià i sant Marcià ja era posat en dubte. El religiós agustí Enrique Flórez, en dedicar un volum de la *España Sagrada* a la diòcesi de Vic, conclou que «no podemos autorizar sobre el dia 26 de octubre a más santos, llamados Luciano y Marciano, que los de Nicomedia, pues sólo éstos vienen perpetuados en los documentos antiguos».⁸³ Així mateix, en fer-se ressò de la llegenda de la invenció de les seves relíquies a l'església de Sant Sadurní planteja la possibilitat que aquestes hi fossin dutes en data i des de lloc desconegut i que «si vinieron trasladados a Vique, debe recurrirse a los mártires Luciano y

79. Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic, núm. 530 (30 d'abril de 1868), p. 241.

80. Goigs en honor..., op. cit.

81. KAMEN, op. cit., p. 125-127.

82. TORRENTS, Ricard. «Estudi preliminar». A: VERDAGUER, Jacint. *Dos màrtirs de ma pàtria, o siga Llucià i Marcià: poema en dos cants*. Vic: Eumo / Societat Verdaguera, 1995, p. 26.

83. FLÓREZ, op. cit., p. 239.

Marciano de Nicomedia»,⁸⁴ i atribueix aquest trasllat a un moment anterior a la invasió sarraïna del segle VIII. Malgrat les seves afirmacions, obre la porta a les versions que recolzen que Vic hauria pogut ser la terra natalícia dels Sants Màrtirs. En el mateix sentit, però amb major contundència en la negació de l'afiliació vigatana dels dos sants, hi ha la versió de Jaume Villanueva en el *Viage literario a las Iglesias de España*, sorgida de la seva visita a Vic el 1806. Sense tractar els relats referents a Lluçà i Marcià esmenta que les seves relíquies es troben a l'església «llamada antes S. Saturnino, y ahora de la Piedad» i, directament, entra a discutir l'autenticitat del seu origen vigatà, després d'esmentar alguna documentació, fins a afirmar que: «...de modo que antes del siglo XII, no solo no se supo acá que nacieron y murieron dichos santos en esta ciudad, sino que ni aun tenia fiesta particular dedicada á u nombre». I acaba dient: «No quiero detenerme más en este negocio, mayormente siéndoles tan difícil á los hijos de esta ciudad probar que dichos santos mártires sean sus paisanos».⁸⁵

Malgrat les prestigioses paraules dels dos escriptors, des dels àmbits de l'erudició local es va defensar el vigatanisme dels sants Lluçà i Marcià. Els primers dubtes plantejats per Flórez ja van ser argument de fra Antoni de Sant Jeroni, Antoni Alabau i Quingles (Vic, 1730 - Barcelona, 1802) el 1786. Aquest autor va dir:

«No puede negarse que algunos escritores, ò de muy embidiosos, ò de poco instruidos han querido disputarle à nuestra Ciudad la referida gloria pero es constante tambien que han sido sus esfuezos muy debiles para contrastar una Tradición que sobre la antiquisima procesion que ha gozado en el ascenso y veneracion de todos los Ausetanos, se halla autorizada de otros muchos celebres Escritores, asi de dentro como de fuera de Cathaluña.»⁸⁶

L'any 1828, el canonge Jaume Ripoll i Vilamajor va dedicar un dels seus opuscles a constatar l'origen dels dos màrtirs amb un títol prou explícit: *Los martirologios escritos para uso de la Santa Iglesia de Vich antes del siglo trece no ponen martirizados en Nicomedia ni en Africa ós los santos mártires Luciano y Marciano. Demuéstralo D.J.R.V.*⁸⁷ Ripoll contestava d'aquesta manera els dubtes plantejats per Jaume Villanueva. A mitjan segle XIX, dos autors més també clamaven contra les veus contràries a l'origen vigatà dels dos sants màrtirs. El 1849, Manuel Galadies (Ripoll, 1807 - Vic, 1884), a *Nuevo almacén de frutos literarios*, fa una aferissada defensa de l'origen vigatà dels màrtirs Lluçà i Marcià:

«¿Y cual fue la patria, cual el lugar del martirio de los SS. Luciano y Marciano? Las actas no lo dicen, y si algún ejemplar se ha publicado en latín ó en castellano, que haga mención del lugar, es porque este ha sido añadido según la opinión del editor. No refiriendo pues las actas del paraje del martirio,

84. *Idem*, p. 249.

85. VILLANUEVA, *op. cit.*, v. 6, p. 115.

86. GERONIMO, Antonio de S. *Miscelanea de varias observaciones sobre las más notables antigüedades de la Ciudad de Vich, Madre de los Inclitos Martires San Luciano y San Marciano*. Vic: Juan Dorca, 1786.

87. RIPOLL, Jaume. *Los martirologios escritos para uso de la Santa Iglesia de Vich antes del siglo trece no ponen martirizados en Nicomedia ni en Africa ós los santos mártires Luciano y Marciano. Demuéstralo D.J.R.V.* Vic: Ignacio Valls, 1828, 4 p.

*han venido los historiadores, dando cada cual sus pruebas, á inferir que sucedió en este ó aquel otro punto.»*⁸⁸

A partir d'aquí, enumera i reproduïx les diferents interpretacions que, sobre el tema, havien donat diversos autors. D'entrada, argumenta, amb el fonament llevat d'altres autors, que les actes vigatanes són autèntiques. Galadies conclou:

«...de todos modos las Actas de nuestros Mártires son de las verdaderas, puras, fidedignas, autógrafas y corroboradas con autoridad; y ha sido un prodigio de Dios que no se perdiesen, como tantas otras, cuando la persecucion de Diocleciano y otros emperadores que tenían declarada guerra á los libros sagrados, haciéndolos entregar á las llamas, ó bien en aquella edad aciaga en que las mas bellas iglesias de la cristiandad con el diluvio de tiranos, bárbaros y herejes fueron casi totalmente abolidas y sepultadas».⁸⁹

Cinc anys després de Galadies, Joaquim Salarich (Vic, 1816 - Caldes d'Estrac, 1884) encara es mostrava convençut, en fer referència a uns documents de l'Arxiu Capítular que afirmava haver vist i que eren «*prueba hasta la evidencia ser Vic la cuna de nuestros Santos*»,⁹⁰ i en una nota marginal clamava contra aquells que gosaven posar en dubte aquest fet:

«Vich disfrutaba tranquila de la honra de haber visto nacer en su recinto á los valerosos mártires Luciano y Marciano, cuando á principios de este siglo, un célebre literato, y desgraciadamente para nosotros, concienzudo crítico, el P. Villanueva, despues de analizar nuestras razones esclama...»

L'autor conclou dient:

«Sentimos en el alma, que el P. Villanueva no se hubiese detenido mas en el exámen de nuestras pruebas, y de los martirologios escritos para uso de nuestra Iglesia; pues que entonces hubiera visto que no les ponen martirizados en Nicomedia, ni en Africa, como tan terminante lo asegura dicho Padre, ni todos ellos añaden al márgen lo que él afirma; pues solo uno del siglo XI, y en letra mucho mas reciente, tiene añadidas estas palabras: “*Quorum corpora jacent in villa Vid in capella Saturnini in caxia quae est retro altare*”».

L'enuig és tal que Salarich, en certificar que els martirologis vigatans no diuen que els Sants Màrtirs fossin vigatans, es pregunta: «*Pero ¿quién nos trajo sus cenizas? ¿Porqué las trajo? ¿En qué tiempo se hizo su translación?*».⁹¹

Ricard Torrents situa el mateix Joaquim Salarich com a inspirador i «màxim exponent» d'allò que anomena «ausonisme» i que defineix com «el conjunt de propostes tendents a recuperar idealment el passat de Vic, reculant a l'èpo-

88. GALADIES, Manuel. *Nuevo almacén de frutos literarios: recuerdo histórico de la carretera de Barcelona á Vich, ó sea privilegio del Rey de Aragon D. Jaime I sobre esta línea de comunicación*. Vich: Valls, 1849, p. 66.

89. *Ibidem*.

90. SALARICH, *op. cit.*, p. 129, nota 1.

91. *Idem*, p. 176-178, nota 1.

ca que la ciutat tenia el nom d'Ausa i d'Ausona i era considerada el centre dels Ausetans».⁹²

La identificació entre Vic i els dos suposats fills seus màrtirs havia arribat al nivell que la representació heràldica municipal contenia dues palmes martirials que, com diu Eduard Junyent, estaven «*cruzadas en la parte inferior, alusivas a los Santos Mártires Luciano y Marciano Patronos de la Ciudad*», i detalla que foren els escuts emprats des de finals del segle XVIII «*hasta muy entrado el siglo XIX*».⁹³ En la mateixa època, fins i tot anteriorment, havien estat presents en els escuts marcats a les monedes de llautó anomenades *pellofes*, emeses des de la Pietat com a forma de pagament en l'àmbit eclesiàstic.⁹⁴

En aquest context cal entendre la perdurabilitat i, especialment, la persistència de la idea sobre l'existència dels dos sants. És especialment interessant com, tot i l'essència fantàstica de la vida vigatana de Llucià i Marcià, el relat va cristallitzar en l'imaginari col·lectiu que, fins i tot, va identificar les localitzacions dels principals fets que s'hi esmenten. Així, la casa on suposadament devia viure la jove cristiana que hauria ajudat a convertir els dos sants —espai ocupat ara per la Casa de la Ciutat—, el lloc del martiri —on ara hi ha la vigatana plaça dels Màrtirs— són testimonis reals d'una història imaginada.⁹⁵ La cova on se suposa que van reflexionar durant un temps es va convertir en una capella troglodítica. Aquesta, situada en finca del mas Quintanes del terme de Sant Hipòlit de Voltregà, és un altre testimoni de la credulitat vers la llegenda. Aquest punt, en forma de balma arrecerada al cingle de Santa Llúcia, s'interpreta que és el *desert* on es van retirar els dos màrtirs i que esmenta la *Llegenda àuria*. De fet, just al costat del mas Quintanes es troba una capella construïda el 1776;⁹⁶ representa l'única capella dedicada als sants que existeix actualment després de la desaparició de la que havia existit a la Casa de la Ciutat de Vic.⁹⁷

Fins a la Guerra Civil, a Vic es van celebrar quatre festivitats relacionades directament amb els Sants Màrtirs: en primer lloc l'1 d'abril es festejava la invenció o troballa de les relíquies tot i que, segons la llegenda, va tenir lloc un 9 d'octubre de l'any 1051; el missal de 1496 només deia que era una festa pròpia de la ciutat. El Consell ciutadà havia de guardar-la amb certa solemnitat.⁹⁸ El dimarts de Pasqua de Resurrecció era l'anomenada festa del patronatge, quan tenien lloc les «catorze processons», de la qual Joan Amades va recollir al seu *Costumari català* que «d'aquest nombre de pobles de la Plana [de Vic] feien cap a la ciutat de Vic nombrosos veïns i devots, presidits per la clerecia. Es reunien a Santa Clara i, organitzats en magna processó, sortien vers la capella de la Mare de Déu de la

92. TORRENTS, *op. cit.*, p. 55.

93. JUNYENT, Eduard. «El escudo de la Ciudad». *Ausa* [Vic], vol. 4, núm. 44 (1963), p. 390.

94. CRUSAFONT, Miquel. *Història de la moneda catalana*. Barcelona: Grijalbo Mondadori, 1996, p. 190.

95. ORDEIG, *Llegendes vigatanes*, *op. cit.*, p. 27.

96. PLADEVALL, Antoni. «El mas Quintanes i la llegenda dels Sants Màrtirs». *Revista Vic* (1977).

97. Relacionades amb aquest lloc hi ha altres llegendes. Vegeu: ROVIRÓ, Xavier. *100 llegendes de la Plana de Vic*. Sant Vicenç de Castellet: Farell, 2000, p. 103, llegenda núm. 94.

98. VILA, Antoni. *Cerimonial de consellers de la ciutat de Vic: manuscrit inèdit del segle xv*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1989, f. XVII.

Pietat, on se celebrava una solemne funció religiosa», i detalla que «aquesta festa obeïa a un vot en ocasions de grans calamitats, pestes i fams».⁹⁹ D'aquesta reunió de processons diverses se'n deia «processó de les cuques» o «de matar la cuca», que podria fer referència a la plaga de la llagosta de 1687 i la intercessió dels dos sants màrtirs en finalitzar-la. El dilluns de la Pasqua de Pentecosta, per altra banda, es commemorava el suposat augment de les relíquies esdevingut l'any 1342. Finalment hi havia la festa tradicional, el 26 d'octubre, pròpia del martirologi, que coincidia amb la diada dels sants de Nicomèdia.

La presència de la devoció de la ciutat pels dos suposats màrtirs vigatans encara ara és ben constatable a l'arquitectura popular. Un bon nombre de capelletes de carrer, ja siguin en format de fornícula o de rajola, resten a la façana de molts edificis privats, com ja ha apuntat algun autor.¹⁰⁰ La imatge és la mateixa que s'ha acabat imposant en qualsevol estampa i altre format que els identifica: dos joves gairebé nus, lligats pel canell a una columna enmig de les flames; damunt la columna sol haver-hi un o dos àngels que subjecten el llorer o palma de la victòria en el martiri.

A la segona meitat del segle XIX s'acabaria imposant, però, l'anàlisi científica dels fets, despallats de la tradició arrelada a narracions sense fonament documentat. El descobriment del temple romà d'Ausa, el 1882, faria innecessària la connexió llegendaria amb el passat romà de la ciutat. D'aquesta manera, s'afermava el convenciment que la versió que atribuïa un passat vigatà als dos patrons no era més que un doblament, com ja havien indicat Flórez i Villanueva, dels dos sants homònims de Nicomèdia. La narració llegendaria, igualment, s'acceptava com una còpia gairebé literal de les seves actes martirials.¹⁰¹

La substitució del patronatge de sant Miquel dels Sants pel tradicional dels Sants Màrtirs Llucià i Marcià va ser lent però progressiu. La festa del 5 de juliol, dedicada a sant Miquel, va anar assumint el paper de Festa Major de Vic.

Un altre indicatiu de l'augment de la importància de sant Miquel era el major protagonisme de les seves relíquies en rogatives i altres manifestacions de pietat popular. El 1868, una descripció minuciosa del periòdic *Eco de la Montaña*¹⁰² d'una d'aquestes activitats religioses no esmenta cap relíquia de sant Miquel dels Sants; en canvi, ho fa de les imatges i relíquies dels sants Llucià i Marcià i d'altres símbols religiosos com diverses representacions de Jesús crucificat, amb devoció a diferents llocs de la ciutat, i la Veracreu de la catedral. A la dècada de 1930, en el protocol que contempla Josep Capdevila en referència als diferents nivells de precis segons les necessitats, diu: «Després de manada als sacerdots l'oració "*ad pretendam pluviam*", es porten els Sants Màrtirs Llucià i Marcià Patrons de Vich a la Seu amb ceremonial litúrgic de pregàries, i allà queden dipositats fins i a tant que la necessitat desapareixi. Si, de cas, la necessitat persisteix, es porten també

99. AMADES, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 1950, vol. 2, p. 945.

100. ROVIRÓ, Xavier. «Coneixement, percepció i ús social i popular del temple». *Ausa* [Vic], vol. XXIII, núm. 161-162 (2008), p. 475 (nota 1).

101. RUIZ, Daniel (ed.). *Actas de los mártires*. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2003, p. 655-661.

102. *Eco de la Montaña*, núm. 575 (17 d'abril de 1868), p. 1-2.

a la Seu les relíquies de Sant Miquel dels Sants i s'exposen junt amb les de Sant Benet i Santa Escolàstica».¹⁰³

Aquest sentiment creixent d'adhesió a la figura de sant Miquel va arribar en forma de petició formal a l'Ajuntament de Vic. Aquest, en sessió de 27 de juny de 1862, recollia una «*exposición suscrita por un crecidísimo número de vecinos*» que demanava el següent:

«...que nuestro ínclito Patricio S, Miguel de los Santos sea declarado Patrono de esta Ciudad, y suplican que este Ayuntamiento puesto de acuerdo con la Autoridad Eclesiástica (...) y gestione cuanto sea conveniente á la concesión de tal objeto, y animada la Corporación municipal de los mismos religiosos y patrióticos sentimientos que han impulsado al vecindario á hacia tan justa y loable petición, acuera pasar la indicada esposición al Ilmo. Sr. Obispo de esta Ciudad y Diócesis suplicandole que se digne disponer lo que a su alta ilustración considere oportuno para el logro de tan apetecido objeto».¹⁰⁴

Finalment, l'Ajuntament de Vic, recollint la proposta popular i adequant la seva actuació al *Decretum super electione sanctorum in patronos* del papa Urbà VIII, va fer elecció del nou patró. D'aquesta forma quedava inscrit al Llibre d'acords en data del 4 d'agost de 1863:

«Leído un oficio del Ilmo. Sor. Obispo de esta Ciudad y Diócesis en que participa que según ha comunicado el Excmo. Sor. Secretario de la Sagrada Congregación de Ritos al Agente de S.S. I. En Roma, para la continuación del expediente incoado al efecto de obtener de la Santa Sede que se digne declarar Patrono de esta Ciudad y Parroquias á nuestro ínclito paisano S. Miguel de los Santos, es indispensable se reunala Corporación Municipal y hecha por el Sor. Presidente la proposición, pase á la votación secreta, remitiendo después el conveniente testimonio de su resultado con espresión de si los votos han sido unánimes ó cuasi unánimes, el Ayuntamiento quedó enterado, y hecha por el Sor. Presidente la proposición de si la Corporación votaba en sentido favorable á que S. Miguel de los Santos sea declarado Patrono de esta Ciudad y Parroquia, para lo cual se iba á proceder á la votación secreta, como se previene. Y verificada la votación secreta, mediante el voto que cada Individuo emitió en dicha forma ante el Secretario que los fue anotando, hecho el escrutinio resultó por entera unanimidad votado que S. Miguel de los Santos fuese declarado Patrono de esta Ciudad y su Parroquia. En seguida se acordó que se remita testimonio del resultado de la votación á S.S. I. para los efectos que convengan.»¹⁰⁵

A partir d'aquell moment, Sant Miquel dels Sants va començar a ser considerat patró de Vic, en ambients eclesiàstics com a *menys principal*, i la seva festa va

103. CAPDEVILA, Josep. *La Mare de Deu del Bon-Succés i la seva confraria*. Vich: Serafica, 1931, p. 52-53.

104. AMV, I Llibre d'acords, v. 58 (1861-1862), f. 207.

105. AMV, I Llibre d'acords, v. 59 (1863-1864) [s.p.].

esdevenir la major de la ciutat. De fet, però, no va ser fins un segle després que la qualificació del nou patró va ser equiparada a la dels Sants Màrtirs:

«A petición de l'Excm. y Rvdmo. D. Ramón Masnou Boixeda, Obispo de Vich, el cual acogiendo los ruegos del clero y fieles de dicha Ciudad lo ha solicitado, la Sagrada Congregación de Ritos, en virtud de las facultades a la misma otorgadas por su Santidad el Papa Juan XXIII, constituye y declara a San Miguel de los Santos, de la Orden de Trinitarios Descalzos, celestial patrono igualmente principal (aeque principalis) de la Ciudad de Vich, conjuntamente con los Santos Mártires Luciano y Marciano: con todos los derechos y privilegios litúrgicos que corresponden a los Santos Patronos de lugar, conforme a los Decretos y Rubricas vigentes. No obstant cualesquiera normas en contrario. Dia 26 de febrero de 1962.»¹⁰⁶

Agraïments

Agraeixo molt sincerament la col·laboració i les aportacions de les següents persones que han estat decisives per a la recopilació de dades i la redacció d'aquest estudi: Miquel S. Cañellas, Dani Font, Rafel Ginebra, Miquel S. Gros, Guillem Mercadal, Montserrat Rivé, Francesc Rocafiguera, Roger Sala, Marc Sureda i Nora Vela.

106. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich*, núm. 2.650 (9 d'abril de 1962), p. 112.

